

Yener Orkunoğlu'nun "**Marksizm, Milliyetçilik ve Demokratik Ulus**" kitabını yeni bitirdim. İyi bir çalışma... Tarihsel bilgi olarak epeyce yararlandım. Mesela Otto Bauer'ın birkaç Almanca kitabının yıllar önce fotokopisini yapıp kenara koymuştum ama şöyle bir bakmak fırsatı bile olmadı. Yener'in kitabından Bauer'ın görüşleriyle ilgili özet olarak epeyce bilgi edindim.

Kitapta katılmadığım yerler az değil ama bunların tamamını sıralamak yerine ikisi bu yazıda olmak üzere başlıca üç konu üzerinde duracağım.

Birincisi, özellikle Fransa'da ulus konusundaki görüşlerdir. Orkunoğlu özellikle Renan'ın ulus konusundaki görüşleri üzerinde duruyor ve Fransızların bu konudaki görüşlerinin Almanya'daki milliyetçi görüşlere göre daha ileri olduğunu belirtiyor.

Fransa –ve İngiltere- Avrupa'nın batısındaki iki ülke değil, dönemin iki sömürge imparatorluğuydu. Orkunoğlu Fransa denilince haritadaki Fransa'yı düşünüyor, sömürge imparatorluğunu görmüyor. S. 57'deki dipnotta Fransız Aydınlanması ile ilgili şöyle deniliyor:

"Burjuvazinin feodalizme karşı mücadele döneminde esas olarak, evrenselliği ve insanlığı ön planda tuttuğu anlaşıyor."

Aydınlanma döneminde Fransa bir sömürge imparatorluğuydu, sonraki yıllarda bu imparatorluk biraz daha genişler. Mesela 1848'de Cezayir de imparatorluğa katılır.

Sömürgeler sorunu, biliyoruz ki ulusal sorunla yakından ilgilidir. Sömürge ülkelerde sadece zenginlikleri değil dili ve kültürü yağmalanan halklar yaşamaktadır. Ulusla ilgili dönemin Almanyasına göre daha ilerici görüşler dar anlamda Fransa ya da haritadaki Fransa için geçerlidir; Fransa sömürgelerde merkez ülke için savunulan görüşlerin tersini uygulamıştır.

Cezayir ulusal kurtuluş savaşının tanınmış isimlerinden Frantz Fanon **Yeryüzünün Lanetlileri**'n de şöyle bir belirleme yapar: Naziler Fransa'nın toprağını işgal ettiler. Bizim ise tarihimiz, dilimiz ve kültürümüz de işgal edilmiştir.

Burjuva aydınlanmasının en bilinen örneği Fransa'dır ancak bu aydınlanmanın bir sömürge imparatorluğunda gerçekleştiği unutulur. Aydınlanma düşüncesi haritadaki Fransa için geçerlidir, daha sonra daha da büyüyecek sömürgelerde geçerli değildir.

Benzer belirleme İngiltere için de yapılabilir.

İki ülkenin sömürgecilikleri arasındaki farklar üzerinde durmayacağım, sadece şu kadarını belirtmekle yetineyim, Fransız sömürgeciliği daha katı ve baskıcıdır.

Sömürge ülkelerin aydınları “Siz o ilericiliği bir de bize sorun” derken haklıdırlar.

Orkunoğlu'nun bu konudaki hatası genelde Marksistler tarafından paylaşılan bir hatadır: merkez ülkeye bakmak ve bu ülkedeki özellikleri sömürgeleri görmeden belirleyici olarak düşünmek. Benzer anlayış Marx-Engels'te de farklı biçimde vardır.

Dünya devrimini savunuyorlardı ve dünya onlar için İngiltere, Fransa, Almanya ve çevrelerindeki ülkelerdi, kısaca Batı ve Orta Avrupa'ydı. Burada insanlığın onda biri bile yaşamıyordu. Bu ülkeler sosyalist olursa, İngiliz ve Fransız sömürge imparatorluklarındaki, ek olarak Hollanda ve Belçika sömürgelerindeki insanlar nasıl sosyalist olacaktı?

Bu önemli soru sorulmamıştır bile... Merkez düşünce sömürgelerin de düşeceği varsayılmıştır ama gerçek durum hiç de böyle değildir. Bunun açık örneğini İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanyası tarafından işgal edilen Fransa örneğinde görmek mümkündür. Merkez ülkenin düşmesi sömürgelerin de düşmesi anlamına gelmemiş, de Gaulle sömürge ülkelerdeki Fransız ordusundan hareketle –içlerinde çok sayıda sömürge ülke askeri de vardır- karşı bir ordu kurabilmiştir.

İkinci konu kitapta milliyetçilik bağlamında ele alındığı için kısa yer tutan reel sosyalizmle ilgili belirmelerdir. Orkunoğlu reel sosyalizm konusunu araştırmamış, bu nedenle de değişik kişilerden alıntılarla belirmeler yapmakla yetiniyor.

Mesela Troçkistlerin klasik söylemi: tek ülkede sosyalizm milliyetçiliği körüklemiştir.

SSCB dünyanın altıda birini ve çok sayıda devleti kaplayan büyük bir bölgede 74 yıl varlığını sürdürdü. Tek ülkede değil geniş bir bölgede sosyalizmden söz etmek daha doğru olur. Burada da merkez ülkeyi dikkate alıp gerisine bakmamak anlayışı kendini gösteriyor. Çarlık Rusyası büyük bir sömürge imparatorluğuydu. Hiçbir şekilde tek ülke değildi. İngiltere ve Fransa'nın sömürge imparatorluklarından farkı, sömürgelerinin aynı bölgede olmasıydı ya da sınırlarını doğrudan genişleterek sömürge sahibi olması, İngiltere ve Fransa gibi denizaşırı ülkelere gitmemesiydi.

SSCB dağıldıktan sonra ortaya çıkan ülkeleri saymak bile bunu göstermek için yeterlidir: Rusya Federasyonu, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan, Tacikistan, Kırgızistan, Ukrayna, Moğolistan... Üç Baltık ülkesi de eklenebilir ayrıca... Liste yine de eksik olabilir, unuttuğum ülkeler vardır ve burada önemli olan "tek ülke" söyleminin yanlışlığıdır.

Kitabın son sayfalarında (s. 352) Stalin'in sosyalizm politikası sonucu milliyetçiliğin sızdığı iddia edilen SSCB ile ilgili şu belirleme yapılıyor:

"Keza dağılmadan önceki Sovyetler Birliği, tüm uluslara eşit mesafede duran yeni bir devlet yaratmakla kalmamış, aynı zamanda milliyetler-üstü yeni bir kimlik, yeni bir aidiyet (Sovyet vatandaşlığı) yaratmıştır. (...) Sovyetler Birliği'nde gerçekleşen oluşum demokratik ulus anlayışının tohumları olarak görülebilir."

SSCB'de sosyalizme milliyetçiliğin sızması iddiasıyla bu belirleme birbirine hiç uymuyor.

Ek olarak yazar Macaristan, Polonya ve diğer bölge ülkelerinde ortaya çıkan milliyetçi akımlarla eski SSCB ülkelerindekileri birbirine karıştırıyor.

Yazının ikinci bölümünde demokratik ulus anlayışının Öcalan'ın devleti aşma iddiasının aksine farklı bir devlet anlayışı olduğunu, ancak genel bir talepler kataloğu içinde ele alınabileceğini, kendi başına ilerencilik olmadığını açıklamaya çalışacağım.